

MOBILITATEA ELITELOR DIN ROMÂNIA ÎN SECOLUL AL XX-LEA. STUDII COMPARATIVE. 12–13 MAI 2006

ub acest titlu s-a desfășurat Conferința interdisciplinară organizată de Institutul de Cercetări ce al Universității București, Facultatea de Psihologie și Științele Educației din cadrul Uni-ății „Al. I. Cuza”, Iași și Asociația Voluntari pentru Idei și Prospective București, cu sprijinul al European University, Budapesta și PASTS Inc., Budapesta. ițitorii conferinței și coordonatorii proiectului au fost Mihai Dinu Gheorghiu și Mihăiță

onferința s-a desfășurat în trei jumătăți de zi, în șase ateliere successive, dintre care ultimele au luat forma unor mese rotunde. S-au reunit cercetători din generații și discipline diferite, m și actori/martori ai dinamicii elitelor românești din ultimele decenii. Fiecare atelier a bat de prezență unui discutant, care a comentat intervențiile, și a unui moderator.

copul proiectului a fost studierea aprofundată și comparativă a formării și mobilității liderilor țui românesc în secolul al XX-lea. Elitele politice, economice și din administrația de stat au în mod prioritar obiectul conferinței, fără a neglijă elitele intelectuale.

e ce această temă?

a începutul secolului XXI suntem confruntați cu efectele sociologice, psihologice, politice, le, economice ale evenimentelor postbelice: războiul rece, prăbușirea regimurilor comuniste țrul și estul Europei, formarea spațiului unic european, perioada postcomunistă, globalizarea ɔmatizarea spațiului public etc.

telegând semnificația schimbărilor din ultima sută de ani în ceea ce privește formarea, ile și mobilitatea elitelor putem reflecta asupra determinantelor structurale ale formării ɔr românești. Este posibilă, de asemenea, o redefinire a principalelor concepte operaționale mente istorice diferite.

onferința, prin dezbatările propuse, a constituit o încercare de a ieși din criza reală a destinațional și, poate, de a ne hotărî ce vrem să devinem de acum înainte.

I.D. Gheorghiu și D. Barbu, în deschiderea conferinței, au prezentat detalii tehnico-organica privind organizarea și redactarea comunicărilor, au făcut referire la conceptul, atât de stat, de „elită” în literatura de specialitate după '89, la autocomunismul militant, la precarii elitelor în fostele țări comuniste din Europa de Sud-Est, la necesitatea abordării multiplinare a acestei tematice.

în cadrul Atelierului unu: *Elite, clase conducătoare, moduri de dominație în România modernă* — Ion Bulei, director al I.S.P.R.I., a deschis seria discuțiilor prin prezentarea, într-o vizionare că, a trăsăturilor formării elitelor politice românești din perioada 1829–1916. S-au reliefat teristicile socio-politice, administrative și economice ale elitelor moderne din secolul al I-lea și al XIX-lea, precizându-se faptul că elitele istorice au constituit un „segment ce s-a de-componență ideologică în istoriografia comună”.

recerea de la modelul de comportament al vechii boierimi la mentalitatea burgheză și la noui de aristocrat occidental au impus în spațiul românesc o radicală schimbare. Dincolo de căminte și comportament, nou tip de om politic este educat în Occident. Politica folosită de veniți“ a constituit, mai mult, o trambulină socială, existând o mare confuzie între interesul ɔr, interesul de partid și interesul privat. Se observă o tendință de amestec între diferențele ri ale elitei boierești și burgheze, liberale și conservatoare.

osebit de eterogenă (intelectuali, profesori, medici, juriști, istorici) și puțin numeroasă (50 rsonalități pentru Vechiul Regat) elita politică modernă a fost „una de calitate“, comparabilă

cu elita conducătoare din Occident. Principala limită a dezvoltării elitelor în spațiul românesc rămâne subordonarea/dependența de „geopolitica zonală”, prudența revedenind calitatea esențială a elitelor politice după '48.

În continuare, Lucian Nastasă: *Români în peregrinatio academica. Câteva repere asupra logiciei migrației studențești și a transferurilor culturale în epoca precomunistă* — a prezentat cauzele transformării societății românești sub influența modelelor occidentale, ale modificării culturii naționale, până atunci de factură orientală și ortodoxă (carențele învățământului superior românesc, mirajul reprezentat de universitățile din apusul Europei).

Laurențiu Vlad a completat acest subiect prin comunicarea *Date privitoare la românii care au obținut un doctorat la Universitatea Liberă din Bruxelles, 1884–1914*.

Puntea de legătură și continuitate în formarea și reproducerea elitelor politice românești a fost întregită de studiul lui Cornel Sigmirean *Elita românilor din Transilvania, 1867–1919. Origine socială și studii universitare*.

Comunicarea Anei Bazac (Universitatea Politehnica București), *Elite de stânga în România înainte de 1945*, a completat dezbatările prin aspectele abordate: semnificația conceptelor de stânga și dreapta; originea socială a elitelor de stânga de la sfârșitul secolului al XIX-lea și din perioada interbelică; dogmatismul social-democrat și dogmatismul comunist (ex. Lothar Rădăceanu și Lucrețiu Pătrășcanu) și altele.

Atelierul doi: O contracelată la putere? Formarea cadrelor de conducere între 1945–1989 în sistemul școlilor de partid (Academia „Ștefan Gheorghiu“, școlile interjudețene de partid) și particularitățile nomenklaturii românești l-a avut ca moderator pe Lucian Nastasă și Daniel Barbu (discutant).

M.D. Gheorghiu (Universitatea Al. I. Cuza, Iași, Centre de Sociologie Européenne, Paris) în comunicarea sa a prezentat sinteza unor cercetări sociologice întreprinse la Berlin în cadrul Centrului Marc-Bloch și al Max-Planck — Institut für Bildungsforschung, în 1994–1995, asupra formării cadrelor de conducere de partid (SED) din Germania de Est după 1945, completată cu date privind instituțiile asemănătoare de formare a cadrelor din România, Bulgaria, URSS și Cehoslovacia. Prima ipoteză a studiului l-a în considerare promovarea socială a membrilor acestor instituții, ale cărei metamorfoze successive ar fi trebuit să le favorizeze acestora reconversia politică sau profesională. O a doua ipoteză se referea la caracterul „total“ al instituției manifestat prin funcțiile ei social-politice. Școlile superioare ale partidelor comuniste, instituții deopotrivă politice și intelectuale, au constituit până spre sfârșitul secolului trecut un model de școală internațională pentru formarea elitelor. Totodată, ele au constituit unul dintre acele mecanisme esențiale de reproducere a unor regimuri politice dictatoriale, un dispozitiv de înregimentare a intelectualilor și un instrument de cenzură.

Mihaiță Lupu întregește acest cadru ideologic formativ prin studiul *Școlile de formare a elitelor din economie, politică și administrație între 1945–1989. Studiu comparativ privind logica funcționării școlii centrale și a școlilor interjudețene de partid*. Autorul probează cu date din arhivele școlilor de partid faptul că, în perioada anilor 1946–1970, scopul principal al școlii de partid a fost acela de a suplini deficitul de educație al cadrelor de partid și de a facilita astfel implantarea unor cadre provenite din mediul rural și din orașele mici în structurile de conducere din marile orașe. Începutul anilor '70 a marcat reorientarea de la o politică de promovare a „tehnocratiei de partid“ la una de „puritanism ideologic“, prin încorporarea CEPECA în cadrul Academiei „Ștefan Gheorghiu“.

Încorporarea în cadrul Academiei a „Facultății de Jurnalism“ (1970) și a celei de „Comerț Exterior“ (1977) a marcat desăvârșirea controlului politic asupra formării unor cadre ce activau în domenii extrem de sensibile din punct de vedere politic. Astfel, dacă până la mijlocul anilor '70 o mare parte a elitei conducătoare tehnocratice nu trecuse printr-o școală de partid, anii '80 înregistrează o schimbare semnificativă datorată unui flux de cadre instruite politic în toate structurile conducătoare ale societății.

Pregătirea ideologică a elitelor politice românești după anii '50 este completată prin înființarea Școlii de Literatură și Critică Literară „Mihai Eminescu“. Lucia Dragomir a reliefat faptul că această școală, creată la dorința partidului comunist, se dorea a fi pepiniera „viitoarelor cadre scriitoricești“, ieșite din rândul poporului, care vor aplica în operele lor modelul realismului socialist.

În ciuda avantajelor oferite (cazare, surse considerabile, cantine), Școala de Literatură nu a avut efectele scontate: majoritatea absolvenților săi au fost incapabili să ofere „literatura nouă“, atât de așteptată. Atât ideologii de partid care au sperat în acest experiment, cât și Uniunea Scriitorilor, implicată cu voiē sau fără voie, trebuie să admită că această investiție a fost un eșec. „Marile opere realist-socialiste“ autohtone au rămas domeniul scriitorilor „fără diplomă“.

Virgil Tarău, *Metamorfozarea elitelor politice din Transilvania la sfârșitul anilor '40 și începutul anilor '50* — a abordat o serie de probleme privind circulația elitelor, criteriile de excludere, reciclarea vechilor elite politice. Totodată, au fost prezentate dificultățile întâlnite în recrutarea datelor statistice primare, din sursele românești sau din arhivele maghiare, privind baza socială de recrutare a activităților de partid.

La finalul dezbatelor, Daniel Barbu a remarcat faptul că, în comunicările prezentate, s-a ignorat rolul ideologiei (socialismul științific, materialismul dialectic și istoric), scolastic și intens elaborată, în forma canonica și trivială a marxism-leninismului. Importantă pentru actuala societate românească este prezentarea eșecurilor acestor școli marxiste, cât și situația integrării/reconversiei socio-economice a cadrelor de partid.

Aceste recomandări au fost reluate în comunicările Atelierului trei: *Circulația și reproducerea elitelor: structuri și actori ai anilor 1990–2000* (I). Moderator: M.D. Gheorghiu; Dragoș Petrescu (discutant).

Alexandru Florian, în comunicarea sa *Știința politică și presiunea ideologică — Studiu de caz*, a optat pentru înlocuirea termenului de „elite“ cu cel de „intelectuali“ pentru a nu se confunda cu semnificația conceptului din doctrinele sau atitudinile elitiste. Vorbitoarul a susținut necesitatea, înainte de toate, a clarificării criteriilor pentru delimitarea elitelor în spațiul social, pentru înțelegerea corectă a mesajelor culturale ale stângii democrație românești. Altfel, problema elitelor socialismului real până în 1989 poate să fie sortită eșecului. Autorul crede, în ciuda „discursului dominant“, „demolator“ de astăzi, cu privire la statutul profesional dobândit în domeniul științelor socio-umane, în existența unei culturi a stângii democrație neobediente în timpul dictaturii partidului unic, când puteai să fii de stânga în spațiul public, fără să fii „propagandistul de serviciu“. Este cazul profesorului Radu Florian, care a avut un destin marginalizat, prin scierile sale, atât în timpul comunismului național până în '89, cât și în perioada de tranziție, după anii '90.

Mihail Dumitrescu, membru titular al Academiei Oamenilor de Știință din România, INCSPMS, susține comunicarea *Analiza diagnostic a sistemului de formare a elitelor în economie*. El propune înlocuirea termenului de elite cu „grupuri de prestigiu“, nuclee de rezistență la sistemul totalitar comunist, unele dintre ele fiind favorizate de acorduri internaționale, cu rol de finanțare până în anii '89 (CEPECA/PNUD și BIM). Au fost menționate și alte nuclee rezistente la sistem (colective de cercetare în economie, întreprinderi cu preponderență active la export etc.). Aceste „grupuri de prestigiu“ au fost blocate politic.

După anii '90 se constată un reviriment al acestor nuclee de prestigiu în unități specializate de formare a elitelor economice (IROMA, INCSPMS) susținut și de dezvoltarea învățământului superior privat, specializat în discipline noi, specifice economiei de piață. După anii 2000, grupurile de prestigiu s-au structurat treptat, fiind susținute de deschiderea informațională amplă, de perspectivele integrării în UE. Sunt menționate grupurile de prestigiu din informatică, din sistemul bancar, din universități, din cercetarea economico-socială, din întreprinderi privatizate sau în cooperare cu firme străine. Mulți reprezentanți ai acestor grupuri s-au integrat/reconvertit perfect, după anii 2000, în activități cu profil economic intern sau internațional (amintește cazul lui Mugur Isărescu, care a făcut parte din grupul de prestigiu condus de Costin Murgescu).

Despre caracteristicile elitei intelectuale și despre structurarea sferei publice în România postdecembристă a vorbit Cristina Petrescu (Facultatea de Științe Politice, Universitatea București).

Revenirea, după opinia sa, în prim-plan a discursului anticomunist după alegerile din 1996 constituie, de fapt, o formă de legitimare politică și, totodată, reprezentă manifestările unui sindrom cultural și social generat de o relație traumatică în raport cu trecutul comunist. Spre deosebire de alte țări central-europene fost comuniste, existența anticomunismului postcomunist în România indică faptul că asumarea lui, ca parte a istoriei recente a acestui popor, nu s-a produs încă.

Mihai Coman (Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării, Universitatea București) analizează soarta *Elitelor jurnalistice în România postcomunistă*. În trecerea de la „dublul discurs“

înainte de '89 la „discursul comunitar“ (talk-show-uri) după 2000, cîmpul profesional al jurnalismului s-a scindat între „baronii“ presei și marea masă a prăcitanților. Această situație a creat dezinstituționalizarea sistemului mass-media axată pe lipsa de criterii la angajare și promovare, pe sanctificarea elementelor antiintelectuale (talentul, intuiția, obrăznicia), pe eliminarea standardelor de cultură profesională. De aici paradoxul sistemului profesional de presă: un grup (cei din vârful piramidei) a monopolizat puterea, resusele economice, accesul la centrele de decizie și producția de „discurs legitimant“. Celălalt (gazetarii aflați la baza piramidei) a pierdut orice formă de control asupra jurnalismului ca vocație, misiune, datorie civică, act justițiar.

Marcela Stoica (Facultatea de Științe Politice, Universitatea București) a discutat despre emergența liderilor carismatici și populari în România, după anii 2000, pornind de la unele rezultate ale sondajelor de opinie și de la observarea și analiza lor din modul cum sunt prezentați în mass-media. După ce expune tipologia liderilor în literatura de specialitate (Blondel și McGregor Burns) și teoria leadership-ului care nu poate fi înțeleasă în afara contextului lider-suporter, autoarea a reliefat faptul că identificarea noilor elite, într-o societate în schimbare, este un proces emoțional, nonrational, parțial subconștient, dificil de definit sau operaționalizat. Au fost prezентate circumstanțele în care ia naștere un astfel de lider carismatic: o uzură gravă a credințelor în guvernanti și apelul la valorile tradiționale (credința religioasă și familia — Gigi Becali „Războinicul lumini“), o dezamăgire față de instituțiile statului care își pierd valabilitatea (Traian Băsescu), sentimentul că totul în jurul lor se prăbușește. A impus un stil nonconformist atrăgând electoratul Tânăr.

Societatea românească este încă într-un proces de transformare și căutare de modele cu care să se identifice. Acest lucru duce la apariția elitelor—celebrități, elitelor—vedete, produse mass-media, diferite de modelul de elite consacrat tradițional. Ele devin modele de comportament și moralitate pentru populația săracită, dezamăgită de politicienii care au evoluat până acum. Ascensiunea noilor elite nu este rezultatul nevoilor sociale, ci reprezintă succesul economic, bunăstarea afișată.

Dezbaterile Atelierului patru — *Circulația și reproducerea elitelor: structuri și actori ai anilor 1990–2000* (II) au fost deschise de Alexandra Ionescu prin studiul *Decembrie 1989, ultima revoluție leninistă?*. Autoarea răspunde unor interrogații: a produs revoluția română o reînnoire a vizionii privind autoritatea politică postcomunistă? Poate căderea comunismului din decembrie '89 să fie sfârșitul „aventurilor“ politice și începutul unui nou exercițiu al puterii politice pentru mai multe decenii? Vor putea noii „revoluționari“ să privească în mod realist schimbarea politică, imperativele și aspectele ei neprevăzute și să acționeze ca autorități politice având răspunderea acestei transformări politice?

Raluca Grosescu (Université de Paris/Nanterre, Franța) s-a referit la *Conversia elitelor comuniste din România în perioada de tranziție, 1989–2000*. Continuitatea politică a elitelor comuniste românești după '89 a fost măsurată în termenii de aflux al nomenklaturii în noile elite politice. Autoarea a fost interesată să evalueze nivelul în care vechea birocrație conducețoare a reușit după postcomunism să conserve puterea decizională la nivelul politic și să influențeze cursul transformărilor produse prin tranziția de la un sistem la altul. Studiul relevă doar evoluția socială a unei părți a nomenklaturii românești, cea mai motivată să ocupe un loc în istoria politică.

Laurențiu Ștefan (Universitatea București) a analizat carierele politice în România post-comunistă, cu accent pe mobilitatea între politica locală și politica națională. Contribuția sa a încercat să identifice a grupurilor de politicieni cu ambiții „discrete“, „statice“ și „progresive“, pornind de la o analiză a experienței politice și a opinioilor parlamentarilor și elitelor locale. În final a propus o caracterizare a parlamentului României în funcție de tipul dominant de politician care a populat de-a lungul anilor această instituție centrală a democrației.

Tot în cadrul Atelierului patru rețin atenția comunicările: Camelia Runceanu (*Grupul de Dialog Social și noua elită intelectuală*); Cornelia Costin (*Politici culturale și elite după 1989*).

Cea de-a doua zi a conferinței (13 mai 2006) s-a desfășurat sub forma a două mese rotunde, găndite complementar atelierelor de studiu.

Obiectivul a fost de a duce la masa discuțiilor actorii ai vieții politice care au fost sau sunt în funcții de conducere și pot să povestească despre subiect din perspectiva celui care a avut de luat decizii cu impact la nivelul întregii societăți. A doua masă rotundă a zilei a fost animată de directori de resurse umane, traineri, reprezentanți ai ONG sau consultanți de psihologie economică și organizațională.

1. La masa rotundă *Mărturii ale unor actori ai vieții politice, sociale, economice și culturale implicate în schimbările din anii 1990 privind condiția și mobilitatea elitelor după 1989*, au fost invitați domnii Ion Iliescu, Emil Constantinescu, Petre Roman și Crin Antonescu. Moderator: Daniel Barbu (Institutul de Cercetări Politice, Universitatea București).

Centrală în acest spațiu de discuții a fost investigarea mediului elitelor politice din România în ultimii 16 ani. Atât cei doi foști președinți cât și domnul Petre Roman au povestit despre experiențele lor în calitate oficială, legate de momentele importante în context intern și extern: schimbările din anii 1990, aderarea la structurile euro-atlantice sau Uniunea Europeană.

Din prezentările celor patru invitați au reieșit câteva detalii importante vizavi de subiect:

— provocarea de a găsi noi oameni care să fie pregătiți să preia funcții de conducere în contextul în care nu existau elite de schimb (cazul mandatului președintelui Constantinescu);

— asumarea morală și la nivel de program politic a schimbărilor în strategia politică (Petre Roman);

— înțelegerea mediului politic și din interior, ca reflexie a mediului public — dacă al doilea nu este matr, nici primul nu poate să fie (Crin Antonescu);

— importanța mediului politic ca dimensiune a unei societăți unde și nevoile populației se transformă într-un program politic, într-un plan de acțiune, care este validat apoi prin vot; „populația are nevoi, și nu program politic; este de datoria clasei politice să transforme nevoile oamenilor în ceva coerent care are finalitate“ (Emil Constantinescu);

— importanța de a înțelege că după 1989 oamenii nu s-au evaporat din țară și au apărut alți oameni; și clar că au rămas în proporții mari aceiași oameni care erau în funcții de conducere și înainte de momentul 1989; a fost o coexistență a mai multor generații de elite cu greutățile de a gestiona o astfel de problemă/provocare (Ion Iliescu).

2. Masa rotundă *Redefinirea rolului de lider după 1989, rezistența la schimbare; reconfigurarea mediului elitelor din economie, administrație politică și sectorul neguvernamental în contextul democratizării țării — formarea noilor elite*, moderator Ion Olteanu, a avut ca invitați pe Violeta Ciobanu de la Facultatea de Psihologie și Științele Educației din cadrul Universității București, Florentina Soare, senior manager de resurse umane la EOS KSI România, și Ion Olteanu, coordonator de proiecte în cadrul CENTRAS — participanți doar cu lucrări: Marian Stas (CODECS), Eduard Radu (Career Experts).

Această masă rotundă a venit ca o completare a dimensiunilor academice și socio-politice din atelierele anterioare; interesul a fost de a aduce noi date de la nivelul practicienilor, oamenilor de resurse umane, consultanților pe partea de psihologie economică și organizațională sau trainerilor. Mediul elitelor se vede altfel la acest nivel unde head-hunting-ul este un instrument foarte utilizat în momentul în care faci recrutare pentru poziții de middle și top management, unde criteriile de angajare în multnaționale nu mai urmează neapărat o logică comună.

Ion Olteanu a adus o imagine de ansamblu a mediului ONG văzut prin oglinda mediului guvernamental și invers, modul în care nu ai cum să ai o clasă politică responsabilă dacă nu reușești să ai la nivel național și local un mediu neguvernamental puternic.

Violeta Ciobanu a prezentat pe scurt diferențe de recrutare înainte și după 1989, ținând cont de contextul politic și modul de funcționare al economiei în perioada analizată; în felul acesta înțelegem mai bine dinamica de personal și mobilitatea lui până la poziții de conducere fără a intra în stereotipii și generalizări nepermise când vrei să ajungi la concluzii mai coerente decât simplul bun simț.

Florentina Soare a adus date despre mediul de multnaționale, modul în care se face recrutare și selecție în companiile străine care își deschid reprezentanțe în România; ea a pus accentul pe analize comparate între dinamica de resurse umane în diverse domenii în care a fost implicate: banking sau telecom.

Această ultimă masă rotundă a venit să rotungească tabloul mediului de elite în România și din perspectiva practicienilor într-un maraton de peste 13 ore de conferință, cu peste 30 de invitați din diverse domenii, participanți direct la ateliere sau mese rotunde sau indirect cu lucrări.

Monica Marinescu

NOI APARIȚII PRIVIND GÂNDIREA FILOSOFICĂ, POLITICĂ ȘI RELIGIOASĂ A LUI ANTONIO ROSMINI

Despre opera și scrierile filosofice și politice, dar și despre contribuțiile lui Antonio Rosmini Serbati în domeniul religios s-a vorbit foarte mult în ultimele decenii. În anul 1997 s-au împlinit două sute de ani de la nașterea sa și nu numai în Italia, ci și în lumea întreagă s-au organizat numeroase simpozioane, dezbateri sau congrese. Se editează în continuare ediția critică a operei rosminiene, care a ajuns în prezent la volumul 60.

Antonio Rosmini este astăzi în centrul atenției nu atât pentru prolificitatea sa în domeniul creației filosofice (el s-a ocupat de epistemologie, logică, ontologie, filosofie politică, filosofie a dreptului etc.), dar a scris și celebra carte *Cinci plăgi ale bisericii catolice*, o carte extrem de controversată care a și fost imediat trecută la index de „Sfântul Oficiu“, *cazul Rosmini* fiind adesea pus cu „acuitate“ în dezbaterea Vaticanului. În respectiva carte însă, Antonio Rosmini a abordat cu peste 150 de ani mai înainte problematica reformei Bisericii Catolice. O temă revenită în actualitate odată cu Conciliul Vatican II. Dar dezbaterea cu privire la „contribuțiile rosminiene“ este și acum, la peste 200 de ani de la nașterea sa, de o mare actualitate. Chiar și în aspectele mai delicate privind religia, ideile lui Rosmini au fost astăzi acceptate. Recent, după o îndelungată cercetare a specialiștilor consacrați, Antonio Rosmini Serbati a fost propus spre beatificare de către papa Benedict al XVI-lea.

Printre atât de numeroase și diverse cărți, analize, abordări ce vizează filosofia și gândirea politică și religioasă a lui Rosmini, se înscrie și lucrarea profesorului catolic *Franco Percivale*, ce tratează din nou despre reforma filosofică și a religiei la Rosmini. Franco Percivale este profesor asociat la Catedra de istoria gândirii europene „M.E. Sciaccà“ din Genova. Colaborează, fiind și în comitetul științific, la prestigioasa „Revistă rosminiană“. A mai scris *Ascensiunea naturală a lui Dumnezeu în filosofia lui Rosmini și Rosmini, Sfântul Toma și «Aeternis patris»*, precum și o importantă investigație legată de contribuția filosofului M.E. Sciaccà la dezbaterea cercetărilor asupra lui Rosmini.

A pus apoi la punct un program de analize electronice a textelor filosofice, finalizate cu numele „Lexic Rosminian“.

Cartea pe care o prezentăm, *Da Tommaso a Rosmini. Indagine sull'innatismo con l'ausilio dell'esplorazione elettronica dei testi*, Venezia, Marsilia editore, a apărut în anul 2003, și își propune să investigeze cu mijloacele moderne ale informaticii interesantele contribuții ale marilor filosofi amintiți mai sus.

După o prefată scurtă, dar esențială, scrisă de un mare specialist actual în gândirea rosminiană, este vorba despre Pier Paola Ottonello, și o *Introducere* a autorului, profesorul Percivale inițiază o comparație între Rosmini și Sfântul Toma, încheindu-și analiza cu „Reforma filosofiei și a religiei la Rosmini“.

În raport cu ampla bibliografie care pune în confruntare pe Rosmini și pe Toma d'Aquino, spune profesorul Percivale, această lucrare se diferențiază în mod net prin scop și prin metodă. Nu e cazul de a-i furniza lui Rosmini probe de fidelitate față de Sfântul Toma, ci de a propune o nouă întâlnire cu gândirea fondatorului tomismului, prin intermediul mijloacelor moderne ale informaticii și electronicii. O astfel de confruntare determină o reevaluare și o aprofundare a dezvoltărilor cu care Rosmini își consolidează actualitatea, „Rosmini realizează în acest fel o reconstrucție critică a filosofiei moderne, mergând dincolo de criticele «postmoderne», târzii și incapabile de dezvoltări pozitive“. Antonio Rosmini a formulat asemenea probleme într-un mod organic și împlinit, începând cu reconstituirea continuității fundamentale, cu patrimoniul ideal, clasic și creștin, al căruia punct cardinal este Sfântul Toma, fructificând astfel de premise pentru secolele viitoare“ (p. 126).

În scopul confirmării intenției pe care o are roveretanul Rosmini de a reconstrui filosofia tomistă, autorul cărții ne amintește două texte puse de el în antiteză. Este vorba despre *Doctrina Sfântului Toma asupra certitudinii cunoașterii umane și Reînvierea filosofiei în Italia*, unde sunt expuse patru principii fundamentale din care filosoful din Aquino își extrage argumentul pentru a demonstra că „adevărul de noi intuit cu mintea noastră nu ne poate proveni din simțuri, nici din mintea noastră, nici de la îngeri și nici de la vreo altă creatură, ci numai din intelectul divin“ (p. 108).

Profesorul Percivale își încheie lucrarea amintind că Rosmini a aprofundat gândirea tomistă cu

o mai mare competență decât toți detractorii săi care, citind *ad litteram* textele filosofului din Aquino, n-au înțeles nici spiritul și nici semnificația lor profundă. Putem spune, prin urmare, că lucrarea lui Percivale aduce o lumină nouă în bogata contribuție pe care Rosmini a adus-o în filosofia contemporană.

Gh. Lencan Stoica

DEZBATERE ASUPRA PROCESULUI DE INTEGRARE EUROPEANĂ

În data de 12 iunie 2006 a avut loc sesiunea științifică organizată de Universitatea București — Departamentul de pregătire a personalului didactic și de științe socio-umane, sesiune ce a avut ca titlu *Atitudine, valoare și identitate socială în procesul integrării europene*, moderată de prof. univ. dr. Ana Bazac.

Principalele comunicări și dezbateri vizând Uniunea Europeană au fost următoarele: *Unitatea și diversitatea valorilor în contextul dinamicii procesului de extindere și integrare în Uniunea Europeană* (conf. univ. dr. Gheorghe Radu); *Particularități și modele în procesul integrării europene* (prof. dr. Marin Trăistaru); *Destinul culturii românești într-o Europă unită* (asist. univ. drd. Alexandrina Dragomir); *Atitudinea emigrației române postbelice față de integrarea europeană* (prof. univ. dr. Angela Banciu); *O perspectivă filosofică asupra problematicii valorii, idealurilor și normelor din sfera dezbatării politice europene* (George Flonta, Facultatea de Filosofie, Universitatea București); *Buna guvernare și ciocnirea valorilor* (prof. univ. dr. Ana Bazac); *Mihail Manoilescu și proiectele de federalizare a Europei* (lector univ. drd. Daniela Cotoară).

Din expunerile prezentate și din discuțiile purtate între participanții la acest simpozion o idee apare cu claritate: Uniunea Europeană este un experiment crucial pentru istoria postmodernă. Alte proiecte de integrare regională vor fi condiționate de succesul sau eșecul ei. Nimici nu poate răspunde deocamdată în mod univoc și transant la interogațiile ce privesc modul în care se va articula funcțional și practic un spațiu economic și monetar cu diferențele de mentalitate și de cultură ce alimentează identitățile naționale. Poate avea viabilitate o Europă integrată la etajele economic, monetar, politic, dar diferențiată interior de structuri naționale? Pot supraviețui diferențele culturale sub cupola unificării economice, momentare, financiare și politice? Sunt întrebări pe care le vadez legătura istoria, mai degrabă decât teoria istoriei.

Rozmarie Pogoceanu